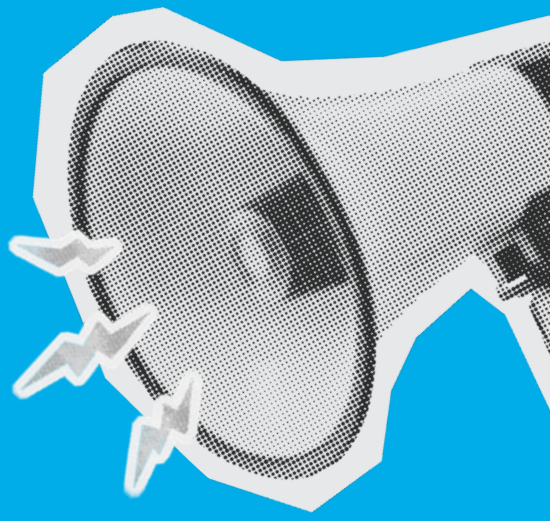
sursum corda
STOWARZYSZENIE W górę serca

MAŁOPOLSKI

wolontariat od A do Z

BAZA WIEDZY
DLA UCZESTNIKÓW QUIZU
- EDYCJA 2026

MAŁOPOLSKA

Projekt realizowany przy wsparciu finansowym Województwa Małopolskiego

Spis treści

Wszystko, co warto wiedzieć o wolontariacie, zanim staniesz do quizu: pojęcia, przepisy, historia i organizacje, które działają w Małopolsce.

01	Pojęcie wolontariatu	3
02	Rodzaje wolontariatu	4
03	Międzynarodowy Rok Wolontariatu 2026	5
04	Historia wolontariatu	6
05	Wolontariat w szkole	7
06	Badanie kondycji wolontariatu w małopolskich organizacjach pozarządowych	8
07	Korpus Solidarności w Polsce	9
08	Wolontariat w świetle prawa	10
09	Nowelizacja ustawy 2026	11
10	Międzynarodowy Dzień Wolontariusza – 5 grudnia	12
11	Wolontariat w Małopolsce – znane i mniej znane organizacje	12
12	Dobre praktyki	14

01 Pojęcie wolontariatu

Wolontariat, czyli co?

Dzieci pytane o wolontariat zwykle mówią o pomaganiu innym, robieniu tego bez wynagrodzenia, „na ochotnika", „żeby innym pomóc, żeby żyło się nam lepiej, żeby działo się coś dobrego".

Wg definicji ustawowej, wolontariusz to osoba fizyczna, która ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na rzecz organizacji pozarządowych, organów administracji publicznej i jednostek organizacyjnych podległych organom administracji publicznej, podmiotów leczniczych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

W praktyce podmiotami uprawnionymi, w których mogą angażować się uczniowie-wolontariusze, są przede wszystkim organizacje pozarządowe (stowarzyszenia i fundacje), kościół oraz związki wyznaniowe i ich jednostki, różnego szczebla urzędy (np. gminy, miasta), jednostki organizacyjne prowadzone przez administrację publiczną (np. publiczne szkoły, przedszkola, OPS-y, DPS-y, gminne schroniska dla zwierząt, biblioteki, domy kultury, muzea, kluby sportowe) oraz publiczne podmioty lecznicze (np. szpitale, hospicja, zakłady opiekuńczo-lecznicze).

Ważne

Zgodnie z przepisami nie wolno angażować wolontariuszy w podmiotach komercyjnych, a takimi są np. niepubliczne przedszkola, jeśli są prowadzone w formie działalności gospodarczej, jak również w obszarze działalności komercyjnej prowadzonej przez jednostki uprawnione (np. wydawnictwo czy sklepik prowadzony przez kościół lub organizację pozarządową).

Kiedy mamy do czynienia z wolontariatem?

Pomoc rodzinie lub przyjaciołom jest odruchem dbałości o bliskich, o wspólne relacje. To przejaw miłości i naturalna, życzliwa wymiana dobra z ważnymi dla nas osobami.

Aktywności, które możemy zakwalifikować jako wolontariat, to wszystkie dobrowolne i pożyteczne działania na rzecz szeroko rozumianego dobra wspólnego, m.in. innych ludzi (np. wykonanie prezentów świątecznych dla podopiecznych DPS-u), zwierząt (zorganizowanie zbiórki karmy dla schroniska), środowiska naturalnego (posprzątanie śmieci w lesie), czy społeczności lokalnej (zorganizowanie festynu osiedlowego). Krótko mówiąc: z pracy wolontariuszy ma wynikać konkretne dobro lub zmiana na lepsze.

Wolontariat a udział w akcji charytatywnej

Często zdarza się, że wolontariat mylony jest z akcjami charytatywnymi, filantropią, czyli z działaniem związanym ze zbiórką pieniędzy lub rzeczy na ważny cel. Osoba, która podejmuje się organizacji całego przedsięwzięcia, np. zbierania zakrętek w szkole (przygotuje informacje, zorganizuje zbiórkę i transport zakrętek) – jest wolontariuszem. Jednak uczniowie przynoszący zakrętki w ramach akcji są uczestnikami akcji/zbiórki charytatywnej – to nie jest jeszcze wolontariat.

02 Rodzaje wolontariatu

Prace w wolontariacie można podzielić na rodzaje ze względu na czas, miejsce i wiek:

Ze względu na czas

- stały (długoterminowy) – okresowy lub bezterminowy,
- akcyjny (krótkoterminowy) – np. specjalna osoba, specjalne zadanie, specjalny przypadek.

Ze względu na wiek

- dziecięcy, młodzieżowy, dorosłych, seniorów.

Ze względu na miejsce

- krajowy, zagraniczny.

03 Międzynarodowy Rok Wolontariatu 2026

Rok 2026 został ogłoszony przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych Międzynarodowym Rokiem Wolontariatu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju (International Volunteer Year, IVY 2026). Obchody trwają od 5 grudnia 2025 r. do 5 grudnia 2026 r., a ich hasło brzmi "Każdy gest się liczy".

Cele obchodów

- promowanie wolontariatu jako siły napędowej zrównoważonego rozwoju,
- zachęcanie wszystkich sektorów do wspierania i współpracy z wolontariuszami,
- budowanie odpornych społeczności oraz świadomości potencjału wolontariatu,
- wzmacnianie infrastruktury i systemów wsparcia wolontariatu.

W Polsce obchody koordynuje **Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (NIW-CRSO)**, który powołał Komitet Organizacyjny i obejmuje patronatem wybrane przedsięwzięcia. To wyjątkowy moment, by docenić wolontariuszy i pokazać, że każde – nawet najmniejsze – zaangażowanie naprawdę się liczy.

04 Historia wolontariatu

Kilka faktów o dobroczynności w Polsce

W kontekście historii wolontariatu w Polsce warto zapoznać się z animowanym filmem „Krótka Historia Dobroczynności" autorstwa Akademii Rozwoju Filantropii i Fundacji J&S Pro Bono Poloniae, dostępnym na kanale YouTube: youtube.com/watch?v=Zqs9_GuakKU

Wolontariat w Polsce – jak to się zaczęło?

Słowo „wolontariat" pochodzi od łacińskiego voluntarius, co oznacza „dobrowolny". Dobrowolność to jedna z podstawowych zasad wolontariatu. Opisując historię działalności społecznej, skupimy się na ostatnich 100 latach.

Po roku 1918, kiedy Polska odzyskała niepodległość, organizacje społeczne stały się fundamentalnym elementem polityki społecznej. Powstawały wtedy liczne organizacje, m.in. Polski Czerwony Krzyż. Rok po odzyskaniu niepodległości podpisano dekret o fundacjach i zatwierdzaniu darowizn i spadków – jeden z pierwszych aktów prawnych odrodzonej Rzeczypospolitej regulujących działalność fundacji.

Prawo o stowarzyszeniach z 1932 roku ujednoliciło zasady tworzenia i funkcjonowania stowarzyszeń na całym terytorium Polski. Okres II wojny światowej to czas, gdy władze okupacyjne delegalizowały organizacje społeczne; mimo zakazów wiele z nich kontynuowało działalność w konspiracji – tajne nauczanie, akcje pomocowe, opiekę nad rodzinami więźniów i ofiar represji.

W Polsce powojennej, w warunkach państwa komunistycznego, niezależne stowarzyszenia i fundacje były ograniczane. Jedną z najważniejszych form działalności wychowawczej i wolontariackiej był ruch Związku Harcerstwa Polskiego (ZHP). Zamiast autentycznej aktywności obywatelskiej propagowano pojęcie „czynu społecznego", czyli pracy wykonywanej przez obywateli na rzecz państwa, niejednokrotnie przymusowej – przez co zaczęto kojarzyć ją negatywnie.

Zmiana systemu politycznego po 1989 roku i przeprowadzone reformy doprowadziły do legalizacji nieformalnych grup obywatelskich oraz ogromnego wzrostu liczby organizacji pozarządowych. W roku 1996 Fundacja BORIS wydała Roczniak poświęcony w całości wolontariatowi – zawierał on m.in. prawdopodobnie pierwszą analizę prawną stosunków między wolontariuszem a organizacją i pierwszy wzór umowy zlecenia pracy wolontarystycznej.

Przełomem dla rozwoju wolontariatu w Polsce była ustawa z 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, ponieważ po raz pierwszy kompleksowo uregulowała jego zasady. Końcem 2016 r. wprowadzono ustawę – Prawo oświatowe, w której w istotny sposób poruszona została kwestia wolontariatu szkolnego.

05 Wolontariat w szkole

Zapisy w zakresie wolontariatu szkolnego znajdziemy w obowiązującej ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe. Art. 1 pkt 12 mówi, że system oświaty zapewnia kształtowanie u uczniów postaw prospołecznych, w tym poprzez możliwość udziału w działaniach z zakresu wolontariatu, sprzyjających aktywnemu uczestnictwu uczniów w życiu społecznym.

Oznacza to, że wolontariat został usankcjonowany jako ważne narzędzie wychowania do osiągnięcia jednego z fundamentalnych celów systemu edukacji – aktywności obywatelskiej. Przepisy obligują szkoły do stworzenia konkretnych warunków do organizacji wolontariatu oraz realizacji działań w tym zakresie, także we współpracy z podmiotami zewnętrznymi.

Statut szkoły

Najważniejszy dokument każdej szkoły – statut – powinien klarownie opisywać sposób organizacji i realizacji działań w zakresie wolontariatu (art. 98 ust. 1 pkt 21). Niewystarczające jest ogólnikowe stwierdzenie, że „w szkole realizowane są działania w zakresie wolontariatu”. Warto

opisać wybraną formułę organizacyjną (np. Szkolny Klub Wolontariatu, sekcja przy Samorządzie Uczniowskim, zajęcia pozalekcyjne) oraz planowane rodzaje działań.

Wolontariat na świadectwie i przy rekrutacji

W rozporządzeniu Ministra Edukacji z dnia 3 kwietnia 2025 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego (Dz.U. 2025 poz. 464, § 7) ustanowiono system punktacji w rekrutacji do szkół ponadpodstawowych. Za „osiągnięcia w zakresie aktywności społecznej, w tym na rzecz środowiska szkolnego, w szczególności w formie wolontariatu" można otrzymać 3 dodatkowe punkty. Brak jest natomiast określonego kryterium, ile należy przepracować godzin i w jakiej formie, by tę adnotację otrzymać.

06 Badanie kondycji wolontariatu w małopolskich organizacjach pozarządowych

Poniżej kilka wybranych fragmentów (na podstawie „Badania kondycji wolontariatu w małopolskich organizacjach pozarządowych" z 2024 r.):

- Działalność wolontariacka koncentruje się wokół kilku głównych obszarów. Największy odsetek respondentów (42%) angażuje się w działania na rzecz dzieci i młodzieży, w tym organizację ich wypoczynku. Znaczący odsetek wolontariuszy działa również w obszarach kultury i sztuki (35%) oraz pomocy społecznej (33%).
- W zakresie działań dominują zadania związane z organizacją wydarzeń publicznych (imprezy, festyny, konferencje, zawody sportowe) – 74% respondentów. Często angażują się oni także w akcje charytatywne i zbiórki (51%) oraz działania promocyjne (50%).
- 80% wolontariuszy planuje kontynuować lub zwiększyć swoje zaangażowanie w wolontariat.

- Najczęstsze przyczyny nieangażowania się w wolontariat to brak czasu (42%) oraz niewiedza na temat rozpoczęcia wolontariatu (29%). Inne czynniki to stan zdrowia (6%) oraz brak odpowiedniego przygotowania (3%).
- Wolontariat niesie za sobą wiele niematerialnych korzyści: radość z pomagania innym, rozwój umiejętności interpersonalnych oraz poczucie wpływu na otaczającą rzeczywistość.

07 Korpus Solidarności w Polsce

Korpus Solidarności to ogólnopolski Program Wspierania i Rozwoju Wolontariatu Systematycznego realizowany w latach 2018–2030. Jego głównym zadaniem jest tworzenie przestrzeni, które ułatwiają obywatelom podejmowanie regularnej aktywności wolontariackiej oraz motywują do długofalowego zaangażowania społecznego. To pierwsza w historii Polski tak kompleksowa inicjatywa poświęcona wolontariatowi.

Program obejmuje swoim zasięgiem całą Polskę, a jego głównym operatorem jest Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego. W każdym województwie działa organizacja pełniąca funkcję Partnera Korpusu. **W Małopolsce tę funkcję pełni od 2019 roku Stowarzyszenie Sursum Corda z Nowego Sącza** – odpowiada za promocję i rozwój wolontariatu długoterminowego w regionie. Partnerzy przygotowują i prowadzą różnorodne inicjatywy: warsztaty, doradztwo, konkursy, mini-granty czy akcje społeczne.

Czym jest SOW?

System Obsługi Wolontariatu (SOW) to ogólnopolska platforma, która umożliwia wolontariuszom i organizacjom wzajemny kontakt oraz publikowanie ofert współpracy i pomocy. Umożliwia m.in. przeglądanie ofert wolontariatu, prowadzenie osobistego dziennika godzin, korzystanie z Karty Wolontariusza oraz zarządzanie pracą wolontariuszy. Więcej: korpussolidarnosci.gov.pl

08 Wolontariat w świetle prawa

Definicja ustawowa (art. 2 pkt 3)

Wolontariuszem jest każda osoba (fizyczna), która dobrowolnie (ochotniczo) i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na rzecz uprawnionych organizacji i instytucji na zasadach określonych w ustawie.

Kwalifikacje wolontariusza (art. 43)

Wolontariusz powinien posiadać kwalifikacje i spełniać wymagania odpowiednie do rodzaju i zakresu wykonywanych świadczeń, jeżeli obowiązek posiadania takich kwalifikacji i spełniania stosownych wymagań wynika z odrębnych przepisów.

Charakter pracy (art. 3 w zw. z art. 42)

Świadczenie wolontariackie nie jest wykonywaniem pracy, ponieważ za jego wykonanie nie pobiera się wynagrodzenia i wykonuje się je na podstawie porozumienia, a nie umowy o pracę. Porozumienie o wykonywaniu świadczeń jest umową cywilnoprawną.

Porozumienie wolontarystyczne (art. 44)

- wolontariat do 30 dni – porozumienie może być ustne (na żądanie wolontariusza – sporządzone pisemnie),
- wolontariat dłuższy niż 30 dni – porozumienie powinno być sporządzone na piśmie (art. 44 ust. 4).

Wiek wolontariuszy

1. Osoby, które ukończyły 18 lat, mają pełną zdolność do czynności prawnych i mogą samodzielnie zawierać porozumienia o wykonywaniu świadczeń wolontarystycznych.
2. Osoby w wieku od 13 do 18 lat mają ograniczoną zdolność do czynności prawnych – do zawarcia porozumienia konieczna jest zgoda przedstawiciela ustawowego.

3. Osoby poniżej 13. roku życia nie posiadają zdolności do czynności prawnych – porozumienie w imieniu ucznia zawiera ze szkołą przedstawiciel ustawowy.

Zaświadczenia i opinie (art. 44 ust. 2–3)

Na żądanie wolontariusza korzystający potwierdza na piśmie treść porozumienia oraz wydaje pisemne zaświadczenie o wykonaniu świadczeń (w tym o zakresie wykonywanych świadczeń). Na prośbę wolontariusza można przedłożyć pisemną opinię o wykonaniu świadczeń.

09 Nowelizacja ustawy 2026

1 września 2026 r. weszła w życie **ustawa z dnia 19 czerwca 2026 r. o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz ustawy o grach hazardowych (Dz.U. 2026 poz. 1040)**. To jedna z najszerszych od lat nowelizacji przepisów regulujących działalność organizacji pozarządowych.

Najważniejsze zmiany

- Małe granty (tryb pozakonkursowy, art. 19a): limit jednej dotacji podniesiony z 10 000 do 20 000 zł, zniesiono wymóg realizacji zadania w ciągu 90 dni.
- Wkład własny przy zlecaniu zadań publicznych może mieć charakter rzeczowy lub osobowy; zastąpienie go wkładem finansowym wymaga zgody organu zlecającego (nie dotyczy zadań inwestycyjnych).
- Uproszczone sprawozdania merytoryczne organizacji pożytku publicznego – limit podniesiony do 200 000 zł.
- Nowe sfery pożytku publicznego: praca z młodzieżą oraz obrona cywilna.
- Ustanowiono Dzień Społeczeństwa Obywatelskiego (24 kwietnia) oraz odznakę honorową „Za Zasługi dla Społeczeństwa Obywatelskiego”.

- Fundusz Wspierania Organizacji Pożytku Publicznego zostanie zlikwidowany z dniem 31 grudnia 2026 r.; jego środki trafią do Funduszu Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego.

> **WAŻNE dla wolontariuszy:** nowelizacja nie zmieniła podstawowych przepisów dotyczących samego wolontariatu (Dział III ustawy). Zasady zawierania porozumień, wymogi wiekowe, obowiązki korzystającego oraz kwestie ubezpieczeń pozostają takie, jak opisano w rozdziale „Wolontariat w świetle prawa".

10 Międzynarodowy Dzień Wolontariusza – 5 grudnia

Organizacja Narodów Zjednoczonych ustanowiła go w 1985 r. jako dowód uznania dla milionów ludzi poświęcających swój czas w celu niesienia pomocy innym.

11 Wolontariat w Małopolsce – znane i mniej znane organizacje

Stowarzyszenie Sursum Corda

To organizacja pozarządowa z Nowego Sącza, która od lat wspiera osoby w trudnej sytuacji życiowej, promując ideę solidarności społecznej i wzajemnej pomocy. Swoimi działaniami obejmuje teren całego województwa. Prowadzi różnorodne programy, m.in. pomoc prawną, wsparcie dla chorych i ich rodzin, działania edukacyjne oraz projekty wolontariackie. W Małopolsce pełni funkcję Regionalnego Partnera Korpusu Solidarności, prowadzi Sądeckie Centrum Wolontariatu oraz Szkolne Kluby Wolontariatu. Angażuje młodzież i dorosłych w aktywność społeczną, rozwijając postawy odpowiedzialności i wrażliwości na potrzeby innych.

Dowiedz się więcej: www.sc.org.pl

Fundacja Anny Dymnej „Mimo Wszystko”

Działa na rzecz osób z niepełnosprawnością intelektualną, prowadząc m.in. ośrodek terapeutyczno-rehabilitacyjny „Dolina Słońca” w Radwanowicach pod Krakowem. Fundacja organizuje terapię, warsztaty i wydarzenia integracyjne, a także angażuje wolontariuszy wspierających podopiecznych i pomagających przy realizowanych przedsięwzięciach. Jej misją jest przywracanie godności i radości życia osobom, które potrzebują wsparcia, oraz przełamywanie barier i stereotypów wobec niepełnosprawności.

Dowiedz się więcej: www.mimowszystko.org

Towarzystwo Przyjaciół Chorych „Hospicjum im. św. Łazarza” w Krakowie

Od ponad 40 lat otacza opieką osoby nieuleczalnie chore oraz ich rodziny, zapewniając opiekę medyczną, duchową i wsparcie psychologiczne. Hospicjum prowadzi rozwinięty wolontariat: organizuje bezpłatne kursy przygotowujące do pracy przy chorych, angażuje wolontariuszy medycznych i akcyjnych, a także realizuje znaną kampanię „Pola Nadziei”. To przykład „klasycznego” wolontariatu – obecności, czasu i bliskości ofiarowanych osobom u kresu życia.

Dowiedz się więcej: www.hospicjum.krakow.pl

Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (TOPR)

Działające od 1909 roku, z siedzibą w Zakopanem, zajmuje się ratownictwem górskim w Tatrach oraz na przyległych obszarach. To jeden z najbardziej rozpoznawalnych przykładów ochotniczej służby w Polsce – ratownicy (ochotnicy oraz etatowi) poświęcają swój czas, a nieraz i własne bezpieczeństwo, by nieść pomoc ludziom w górach. TOPR pokazuje, że wolontariat i ochotnicze zaangażowanie mogą przybierać bardzo różne formy – od codziennej pomocy po gotowość do działania w ekstremalnych warunkach.

Dowiedz się więcej: www.topr.pl

Salezjański Wolontariat Misyjny „Młodzi Światu” (SWM)

Działa od 1997 roku w duchu salezjańskim, wzorując się na nauczaniu św. Jana Bosko. Przygotowuje i wysyła wolontariuszy do pracy na rzecz ubogich dzieci i młodzieży w krajach misyjnych, realizując projekty edukacyjne, medyczne i infrastrukturalne. W Polsce prowadzi szeroką działalność z zakresu edukacji globalnej, uwrażliwiając młodych ludzi na potrzeby innych i zachęcając do odpowiedzialnego, świadomego zaangażowania. To przykład wolontariatu zagranicznego i międzynarodowego otwartego na młodzież.

Dowiedz się więcej: **www.swm.pl**

Bank Żywności w Krakowie

Ratuje żywność przed zmarnowaniem – zbiera pełnowartościowe produkty od sklepów i producentów, a następnie przekazuje je organizacjom pomocowym wspierającym osoby w trudnej sytuacji w regionie. Bank angażuje wolontariuszy indywidualnych, pracowniczych oraz wolontariuszy akcyjnych, m.in. podczas Świątecznej i Krakowskiej Zbiórki Żywności. To doskonały przykład wolontariatu akcyjnego, w którym nawet kilka godzin zaangażowania przekłada się na konkretną pomoc dla wielu osób.

Dowiedz się więcej: **www.krakow.bankizywnosci.pl**

12 Dobre praktyki

Współczesny wolontariat to działalność w praktycznie każdym obszarze życia społecznego. Rola wolontariusza nie ogranicza się tylko do pomagania osobom chorym, niesamodzielnym czy w kryzysie. Ochotnicy działają na rzecz organizacji ekologicznych, sportowych i kulturalnych, podejmują się tłumaczeń, porad prawnych, pracy biurowej, pomagają przy organizacji wydarzeń oraz docierają do osób z niepełnosprawnością i seniorów.

Przykładowe obszary działań wolontariuszy:

- nauka języka obcego oraz pomoc w nauce – np. na świetlicy szkolnej lub środowiskowej,
- organizacja gier i zabaw – np. w świetlicy lub domu dziecka,
- praca w schronisku dla zwierząt,
- dotrzymywanie towarzystwa osobom starszym – np. czytanie książek w domach prywatnych lub domach spokojnej starości,
- pomoc w organizacji zbiórek,
- spędzanie czasu z osobami z niepełnosprawnością,
- wolontariat sportowy, sprzątanie parków narodowych, projekty graficzne koncertów charytatywnych i wiele innych.

Ważne, aby propozycja pracy była zgodna z oczekiwaniami i przekonaniami przyszłego wolontariusza.

Przykłady działań i akcji (wejdź na stronę i dowiedz się więcej)

- Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy – **wosp.org.pl/final/dla-wolontariuszy**
- Szlachetna Paczka – **szlachetnapaczka.pl**
- Pola Nadziei (Hospicjum im. św. Łazarza) – **hospicjum.krakow.pl**
- Krakowska i Świąteczna Zbiórka Żywności (Bank Żywności) – **krakow.bankizywnosci.pl**
- Wolontariat misyjny „Młodzi Światu” – **swm.pl**
- Zostań Dyplomowanym Mikołajem (Sursum Corda) – **mikolaj.sc.org.pl**
- Wolontariat w Małopolskim Instytucie Kultury – **mik.krakow.pl/dzialania/wolontariat**

sursum corda
STOWARZYSZENIE w górę serca

wolontariat

KAŻDY GEST MA ZNACZENIE

Małopolski QUIZ o wolontariacie organizowany jest w ramach projektu "MOCni w pomaganiu - wolontariat Małopolski".

wolontariat.sc.org.pl

MAŁOPOLSKA

Projekt realizowany przy wsparciu finansowym Województwa Małopolskiego